

70270 - آیا نماز خواندن پشت سر امامی که قرآن را غلط می‌خواند صحیح است؟

سوال

امام مسجدی که در آن نماز می‌خوانم، در قرائت سورة فاتحه اشتباه می‌کند؛ مثلاً کسره و فتحه را جابجا می‌کند به طوری که معنی آیه تغییر می‌یابد. آیا نماز خواندن پشت سر او صحیح است؟ همچنین در مسجد ما بدعت‌های منکری بعد از نماز وجود دارد، مانند تکرار دسته‌جمعی ذکر «یا لطیف» به تعداد ۱۰۰ بار.

پاسخ مفصل

الحمد لله.

اگر امام یا مأوم در خواندن سورة فاتحه اشتباهی کند که معنی آیات را تغییر دهد، نمازش باطل است؛ زیرا سورة فاتحه یکی از ارکان نماز است. بر او واجب است که قرائت خود را اصلاح کند و خواندن صحیح فاتحه را بیاموزد؛ مگر اینکه پس از تلاش بسیار، از یادگیری ناتوان باشد که خداوند هیچ‌کس را جز به اندازه توانش تکلیف نمی‌کند. اما اگر او «امام» باشد، [و نتواند قرائت خود را اصلاح کند] تنها کسانی می‌توانند پشت سر او نماز بخوانند که در قرائت فاتحه مانند او یا پایین‌تر از او باشند (یعنی قرائت صحیح را ندانند).

نووی رحمه الله می‌گوید: «امامت کسی که در قرائت غلط دارد، مکروه است. سپس باید بررسی شود: اگر غلط او معنا را تغییر نمی‌دهد (مانند ضمه دادن به «ه» در الحمد لله)، نماز او و نماز کسانی که به او اقتدا کرده‌اند صحیح است. اما اگر معنا را تغییر می‌دهد مانند ضمه دادن یا کسره دادن به «ت» در أنعمت علیهم، یا گفتن «صراط المستقین»، نماز را باطل می‌کند. حال اگر زبانش می‌چرخد و امکان یادگیری دارد، یادگیری بر او لازم است؛ و اگر کوتاهی کند و وقت تنگ شود، باید نماز بخواند و [بعداً] قضا کند و اقتدا به او جایز نیست. اما اگر زبانش نمی‌چرخد یا وقت کافی برای یادگیری ندارد: اگر این خطا در سورة فاتحه باشد، نماز فردی مثل خودش پشت سر او صحیح است، اما نماز فردی که زبانش صحیح است پشت سر او، حکم نماز قاری پشت سر اُمّی (کسی که خواندن نمی‌داند) را دارد [یعنی صحیح نیست]. و اگر خطا در غیر فاتحه باشد، نماز او و مأومان صحیح است». (روضة الطالبین: ۱/۳۵۰)

ابن قدامه رحمه الله می‌گوید: «... اُمّی کسی است که فاتحه یا بخشی از آن را به خوبی نمی‌داند، یا حرفی از آن را کم و زیاد می‌کند، هرچند بقیه قرآن را خوب بلد باشد. برای کسی که فاتحه را خوب بلد است جایز نیست به او اقتدا کند، اما برای فردی مثل خود او جایز است...».

وی سپس می‌گوید: «و هر کس حرفی از حروف فاتحه را به خاطر ناتوانی جا بیندازد، یا آن را با حرف دیگری عوض کند (مانند کسی که لکنت دارد و راء را غین تلفظ می‌کند، یا حرفی را در حرف دیگر ادغام می‌کند)، یا غلطی بخواند که معنا را عوض کند مانند کسی که کاف در إپاک را کسره می‌دهد، یا ت در أنعمت را ضمه می‌دهد و توانایی اصلاح آن را نداشته باشد، او مانند اُمّی است و صحیح نیست که یک قاری به او اقتدا کند. اما جایز است که هر یک از این افراد، امام فردی مثل خودشان شوند... و اگر توانایی اصلاح دارد اما اصلاح نکند، نه نماز خودش صحیح است و نه نماز کسی که به او اقتدا می‌کند».

و همچنین می‌گوید: «امامت کسی که غلط می‌خواند اما معنا را تغییر نمی‌دهد، مکروه است و این نص کلام احمد است. و نماز کسی که غلط نمی‌خواند پشت سر او صحیح است؛ زیرا او اصل واجب قرائت را به جا آورده است. اما اگر در غیر فاتحه معنا را تغییر دهد، مانع صحت نماز و اقتدا به او نمی‌شود، مگر آنکه عمداً چنین کند که در این صورت نماز هر دو باطل می‌شود... بنابراین اگر خطایش معنای آیات را تغییر نمی‌دهد: نماز پشت سر او جایز است، اما یادگیری صحیح خواندن بر او واجب است. و اگر خطایش در غیر فاتحه باشد: از کمال نماز می‌کاهد اما آن را باطل نمی‌کند؛ هرچند شکی نیست که نماز پشت سر کسی که قرائت را درست و متقن می‌خواند اولویت دارد. و برای مسئولان جایز نیست که چنین افراد جاهلی را برای امامت مردم بگمارند، وگرنه در گناه با آنان شریک خواهند بود». (المغنی: ۳/۲۹-۳۲)

علمای «اللجنة الدائمة» گفته‌اند:

«... اما اگر خطا می‌کند: چنانچه خطای او لحنی باشد که معنا را تغییر نمی‌دهد، در صورت امکان، نماز پشت سر کسی که غلط نمی‌خواند اولویت دارد. و اگر غلط او در فاتحه معنا را تغییر می‌دهد، مانند خواندن **إِيَّاكَ نَعْبُدُ** با کسره کاف، یا **أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ** با ضمه یا کسره تاء، نماز پشت سر او باطل است؛ و این بطلان به خاطر غلط خواندن اوست...». (فتاوی اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء: ۲/۵۲۷)

از شیخ عبدالعزيز بن باز رحمه الله سؤال شد:

امامی در قرآن غلط می‌خواند و گاهی حرفی را در آیات کم و زیاد می‌کند. حکم نماز پشت سر او چیست؟

ایشان پاسخ دادند:

«اگر غلط خواندنش معنا را تغییر نمی‌دهد، نماز پشت سر او اشکالی ندارد؛ مانند اینکه **رَبِّ** را در **الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ** منصوب یا مرفوع بخواند، و یا **الرَّحْمَنِ** را منصوب یا مرفوع بخواند و امثال آن. اما اگر معنا را تغییر می‌دهد، در صورتی که آموزش و تصحیح در هنگام نماز را نپذیرد، نباید پشت سر او نماز خواند؛ مانند اینکه **إِيَّاكَ نَعْبُدُ** را با کسره کاف بخواند، یا **أَنْعَمْتَ** را با کسره یا ضمه تاء بخواند. اما اگر آموزش را می‌پذیرد و با یادآوری مأمومین قرائتش را اصلاح می‌کند، نماز و

قرائتش صحیح است. در هر حال بر مسلمان واجب است که به برادرش در نماز و خارج از آن آموزش دهد؛ زیرا مسلمان برادر مسلمان است، اگر اشتباه کرد راهنمایی اش می‌کند، اگر نمی‌داندست به او می‌آموزد و اگر در قرائت قرآن گیر کرد، او را کمک می‌کند [و در حین نماز ادامه آیه را به یادش می‌آورد]». (مجموع فتاوی ابن باز: ۱۲/۹۸، ۹۹)

ثانیا:

اما در خصوص تکرار صد باره ذکر «یا لطیف»: شکی نیست که این کار بدعت است، حتی اگر مسلمان آن را به تنهایی بگوید؛ زیرا این یک جمله غیرمفید است. او خداوند متعال را صدا می‌زند (می‌گوید: ای لطیف)، اما بعدش چه؟ آیا چیزی از پروردگارش می‌خواهد؟ آیا می‌خواهد بعد از آن تنای او را بگوید؟ هیچ‌کدام از این‌ها نیست. و اگر این کار به صورت دسته‌جمعی انجام شود، بدعتی دیگر و مضاعف خواهد بود.

والله اعلم.